

Kalevankankaan arkeologinen tutkimus

Pyynnöstänne kommentoin ja esitän käsityksiäni em. tutkimuksesta, jatkotutkimustarpeesta ja niiden mahdollisuuksista.

Suhtaudun skeptisesti arkeologisten jatkotutkimusten mahdollisuuksiin. Mielestäni esitetyt jatkotutkimukset eivät todennäköisesti tule tuottamaan uutta luotettavaa ja merkittävää tietoa alueen muinaisjäännöksistä. Tiedossani ei ole menetelmiä joilla olisi mahdollista saavuttaa haluttuja tuloksia kohtuullisella luotettavuudella ja järjellisin kustannuksin.

Arvostan suuresti Pirkanmaan maakuntamuseon työtä, arkeologeja, sekä hyvää yhteistyötä heidän kanssaan. Se ei estä kuitenkaan meitä olemasta eri mieltä joistain alaan liittyvistä kysymyksistä, tulkinnoista ym. Tämän kaltainen pirteä ja jossain toisessa tilanteessa hyödyllinenkin keskustelu asiakkaan välityksellä on poikkeuksellista – mutta käytäköön sitä nyt sitten näin.

V. 1918 taistelupaikka

Mielestäni alueella olevia ns. resentejä (=nykyaikainen) kuoppia ei voi arkeologisin menetelmin osoittaa vuoden 1918 taistelun varustuksiksi. Tarkempi dokumentointi kuoppien mitoista ja (olemattomien) rakenteiden yksityiskohdista ei tule tuomaan niistä mitään lisätietoa, josta voisi oikeasti vetää johtopäätöksiä niiden funktiosta ja liittymisestä v. 1918 tapahtumiin. Alueen kuoppien lisätutkiminen ja dokumentointi arkeologin silmin ja menetelmin on mielestäni hyödytöntä enkä sellaiseen näennäistyöhön mielellään ryhdy.

Perustelen käsitystäni tarkemmin seuraavassa:

Alueella on asuttu, siellä ovat harjoitelleet sotilaat, nuoriso viettänyt aikaa, metsien miehet oleilleet, lapset leikkineet, on ollut maailman sivu jos jonkinlaista kulkijaa jne. Kuoppia on tehty mitä erilaisimpiin tarkoituksiin ja tarkoituksetta. Aiemmin tehtyjä kuoppia on voitu uusiokäyttää eri tavoin ja useita kertoja. Taistelupaikalla maanpinnalle pudonnut hylsy tai varuste on voinut joutua kuoppaan jälkikäteen. Kuopista mahdollisesti tehtävät löydöt eivät todista niistä mitään. Niiden muodot ja mitat eivät tällä alueella todista mitään. Vuodesta 1918 on kulunut niin lyhyt aika, että maannoksen tai kuoppien rakenteiden säilyneisyshavainnoista ei voida tehdä mitään luotettavia päätelmiä – sen enempää kuin on jo tehty kun kuopan olemme resenteiksi luokitelleet. Laajojenkin arkeologisten tutkimusten ja kaivausten jälkeen mitä tahansa alueen kuoppaa voidaan väittää v. 1918 mahdolliseksi varustukseksi, mutta ei sellaiseksi todistaa. Samoin päinvas-toin: voidaan aina helposti väittää että kuoppa ei liity vuoteen 1918, mutta sitäkään ei ehkä voida todistaa.

Alue on osa taistelukenttää tai ainakin taistelevat joukot ovat sen läpi tai liepeiltä kulkeneet. Koko kysymys – ovatko alueella olevat jäänteet v. 1918 varustuksia – on täysin abstrakti. Se on (kulttuuri-) poliittinen kysymys ja sellaisena se pitäisi käsitellä. Sitä ei voida ratkaista arkeologisin keinoin joten ei kannata arkeologia asialla vaivata. On päätettävä halutaanko että alueella on varustuksia. Jos halutaan julistetaan alueen kuopat tai osa kuopista mahdollisiksi varustuksiksi ja suojellaan ne. Jos ei haluta julistetaan kuopat muun toiminnan tuotteiksi eikä niitä suojella. Kuopat voisi myös jättää huomiotta ja käsitellä aluetta vain taistelukenttänä. On sitten viranomaisten asia päättää suojellaanko taistelukenttää (tai sen osaa), miten ja minkä lain nojalla. Ei siihen enää ulkopuolista arkeologia tarvita.

Poliittista päätöstä alueen kuoppien merkityksestä voidaan ehkä tarvittaessa helpottaa lisäämällä jommankumman mahdollisuuden todennäköisyyttä. Tällöin:

- rekonstruoidaan taistelukentän tapahtumat metri metriltä. Onko tutkittavalla alueella taisteltu?
- selvitetään, onko taistelussa / alueella yleensäkin tehty varustuksia ja jos, niin minkälaisia. Käsittääkseni taistelu käytiin aikana jolloin oli vielä lunta ja maa jäässä (oliko?) . Kaivoivatko punaiset silloin todella puolustusvarustuksia talviseen maahan?

Alueen kuoppien tai jonkun yksittäisen kuopan funktiota ei arkistotutkimukseen selvitä. Alueen ”luonne” taistelukenttänä voi saada mielenkiintoista lisävalaistusta. Suosittelen alueen jatkotutkimuksia teetettäväksi mahdollisimman kokeneella ja painoarvoltaan suurella historiantutkijalla. Myös etevä kirjailija voisi tulla kysymykseen.

Kalevankankaan kuopista yleisesti

Dokumentoimme alueelta useita funktioltaan määrittelemättömiä ja rakenteeltaan piirteettömiä kuoppia ja kuopanteita huomattavasti tarkemmin ja perusteellisemmin kuin missään muinaisjäännös- tai arkeologisessa inventoinnissa olemme koskaan tehneet.

Asiantuntemuksemme ja kokemuksemme perusteella Kalevankankaan kuopat ovat suhteellisen nuoria eikä niiden funktiosta tai tarkasta iästä voi sanoa silmänvaraisin ja kairaushavaintojen perusteella mitään muuta kuin karkeasti: alle 100 v eikä kuoppa ”kerro” mitään. Jos niistä muuta sanoo, olisi se spekulatiota tai vahvaa ylitulkintaa eli ns. palturia. Havaitsemamme kuopat eivät mielestämme olleet muinaismuistolain mukaisia muinaisjäännöksiä ja sen mukaisesti niitä kohtelimme. Emme nähneet mitään syytä tuolloin, emmekä nytkään ”tutkia” tai ”dokumentoida” niitä tarkemmin kuin jo teimme. Se on käsitykseni mukaan ajan ja rahan haaskausta sekä arkeologisen asiantuntemuksen väärinkäyttöä, eikä se kuulu muinaisjäännösinventoinnin piiriin.

Vastaavia kuoppia ja jäänteitä on Suomen kaupunkitaajamien rakentamattomilla ”joutomailla” pilvin pimein. Esimerkiksi Espoossa toimistoni ympäristössä lukemattomia ja Porvoossa kotini lähistöllä metsiköt täynnä jos jonkinlaista kuoppaa. Ei niihin kaikkiin voi eikä ole syytä suhtautua vakavasti arkeologisessa mielessä, muuten hukumme hälyyn (joskin tuottavaan sellaiseen). Inventoinneissamme emme yleensä korvaa lotkautta nykyaikaisille kuopille. Seulomme raportteihimme havainnot ammattitaidolla ja kokemusperäisesti, emme toimi kaavamaisesti.

Kalevankankaan alueen ja sen nykyaikaisten jäänteiden paikallinen merkitys näyttää kuitenkin olevan huomattavasti odottamaamme suurempi. Sen ei pidä kuitenkaan johtaa kohtuuttomiin ja epärealistisiin odotuksiin vakavan arkeologisen tutkimuksen mahdollisuuksista.

Huomioita muihin Vadim Adelin kommentteihin

Hiilimiilut: niiden ympäristö kuvattu riittävästi: valokuva, ilmakeku ja kartta. Ei jaarittelua eikä selittelyä. Sen olisi riitettävä päätöksentekoon. Hiilimiilu on hiilimiilu ja muinaisjäännös (jos niin halutaan) oli sen mitat mitä tahansa. **Pk-lehden numero** ei ole ns. perustieto emmekä selaista enää raporteissamme ole aikoihin käyttäneet. Emme edes sitä tiedä kun painettuja karttoja emme käytä. Tietävästi se on M4213.

Resenttejäkään kuoppia emme tulkitse jos emme tiedä mitä ne ovat. Vältämme spekulointia. Resenttejä kuoppia emme yleensä ole huomioineet lainkaan emmekä mittailleet tai tarkemmin kuvailleet. Se on mielestämme merkityksetöntä tietoa. Joko asiantuntijan sanaan usko tai ei usko. Nyt keräämiemme tietojen perusteella kukin kuoppa voidaan paikantaa maastossa, mikä oli niiden poikkeuksellisen laajan dokumentoinnin tarkoitus.

Arkistolähteitä olemme käyttäneet normaalisti, tehtävänasettelun kannalta riittävästi. Tutkimuksen raja on aina vedettävä johonkin. Kyseessä arkeologinen inventointi = jäänteiden etsimi-

nen, paikantaminen, luokittelu ja arvotus (on/ei muinaisjäännös) mutta vain saatujen faktojen mukaan. Ei muuta.

Historiallinen tielinja: ns. HIKI-oppaassa mainitaan ja vielä erikseen sen tekijän taholta on painotettu että omaa järkeä saa ja tulee käyttää. Käsittäkseni kyseessä on opas ei sääntö- tai lakikirja. Olemme tulkinneet oppaan ohjeen tielinjoista toisin. Onko ns. Kalevankankaan tielinja enää nykyisessä ympäristössään kulttuurihistoriallisesti merkittävä? Mitä varhaisempia ominaispiirteitä linjauksessa ja sen ympäristössä on jäljellä? Se on tietenkin Museoviranomaisen päättävissä eikä siihen minulla ole mitään mutisemista. Odotan kyllä mielenkiinnolla, mihin nykyisillä kaupunkialueilla sijaitsevien vanhojen tielinjausten suojelu muinaismuistolaililla johtaa ja miten se tulee toimimaan.

Epäilen, että mikään 1700-luvun kartta, jos sellainen löytyy missä tie on merkitty alueelle osuvasti, selvittää tielinjan sijainnin niin tarkasti, että voidaan todeta sen sijainneen nykyisen kadun ulkopuolella. Jos kuitenkin herää epäily, että vanha (kenties 1700-luvun) tielinja on kulkenut tutkimusalueella osin nykyisen tien ulkopuolella, niin miten se voidaan maastotutkimuksin tällä alueella paikantaa ja todeta luotettavasti? Maanpäällisiä merkkejä ei siitä alueella ole. Hiekkakankaalla ei liene ollut tien perustuksia tms. rakenteita – vain tielinja. Mitä siis suojeltaisiin? Kyseessä taas abstrakti asia joka ei kuulu arkeologin tehtäviin.

Mahdollinen muinaisjäännös. Olen pyrkinyt välttämään tätä ilmaisua. Mielestäni olisi pystyttävä päätymään on/ei muinaisjäännös vaihtoehtoihin. Todistustaakka on arkeologilla – siihen riittää ammattitaito ja vähän rohkeutta (ei se aina helppoa ole). Pieleen voi toki joskus mennä, mutta ainahan suojelupäätöksen voi muuttaa jos uutta tai parempaa tietoa saadaan.

Suorittamamme inventointi oli erittäin hyvä ja dokumentit riittävät – vähänkin enemmän olisi jo tullut lähelle asiakkaan ”kiskontaa” merkityksettömällä työllä, ollut tuottamuksellista asiantuntemuksen käyttämättä jättämistä.

Porvoossa 20.9.09

Timo Jussila